

Dragan ĐUKANOVIĆ¹

UDK: 339.726.5(497.11+497.115)

Bibliid Vol. LXV, br. 3, str. 365–385

Izvorni naučni rad

Jul 2013.

DOI: 10.2298/MEDJP1303365D

ODNOSI IZMEĐU BEOGRADA I PRIŠTINE: OD TEHNIČKOG DO POLITIČKOG DIJALOGA²

APSTRAKT

U ovom radu autor analizira dosadašnji tok dijaloga između vlasti u Beogradu i Prištini, a nakon jednostrano proglašene nezavisnosti Kosova 2008. godine. On u tom smislu ukazuje na razvoj i domete tehničkog i političkog dijaloga između Beograda i Prištine od 2011. godine i sve do sada postignute dogovore (sloboda kretanja, lična dokumenta, carine, katastar, međusobno priznavanje diploma, Integrisano upravljanje granicom i predstavljanje Kosova u međudržavnim forumima za saradnju u regionu Jugoistočne Evrope), sa posebnim osvrtom na „Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa“ (Brisel, 19. april 2013) i formiranje Zajednice većinski srpskih opština na Kosovu. Autor zaključuje da dijalog između vlasti u Beogradu i Prištini predstavlja najznačajniji uspeh Evropske unije u okviru mehanizma Zajedničke spoljne i bezbednosne politike. On, na kraju, daje i određena predviđanja u kojem će pravcu ići dalji tok dijaloga između Beograda i Prištine i ujedno ukazuje na njegove potencijalne osetljive tačke (zaštita etničkih manjina, položaj Srpske pravoslavne crkve i vlasničko-pravni odnosi na Kosovu).

Ključne reči: Beograd, Priština, dijalog, Evropska unija, Zapadni Balkan, severno Kosovo, Zajednica većinski srpskih opština, sporazumi, ljudska prava

-
- 1 Dr Dragan Đukanović, viši naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, E-mail: dragandjuk@yahoo.com.
 - 2 Rad je realizovan u okviru projekta „Srbija u savremenim međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni, ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti“ Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, br. OI179023 i projekta „Uticaj politike uslovljavanja EU na prava i zaštitu manjina u Slovačkoj i Srbiji“, koji se 2012. i 2013. godine realizuje uz podršku Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije i Ministarstva prosvete Republike Slovačke.

UVOD

Posle pregovora, koji su od strane specijalnog izaslanika Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija Martija Ahtisarija (*Martti Ahtisaari*) bili vođeni tokom 2006. i 2007. godine između vlasti u Beogradu i Prištini, a u vezi sa određivanjem konačnog statusa Kosova,³ Privremene institucije samouprave na Kosovu su 17. februara 2008. godine jednostrano proglasile nezavisnost.⁴ Iako je Kosovo od okončanja sukoba na njegovom tlu 1999. godine bilo pod protektoratom Ujedinjenih nacija, a u skladu sa Rezolucijom 1244, usledilo je svojevrsno zaokruživanje državnosti ovog entiteta.⁵

Zvanični Beograd nije prihvatio jednostrani akt secesije prištinskih institucija, koji je do danas priznalo 99 zemalja sveta (12. jun 2013). Usledio je potom trogodišnji prekid bilo kakvog vida dijaloga između vlasti u Beogradu i Prištini. U okviru Rezolucije Generalne skupštine Ujedinjenih nacija od 9. septembra 2010. godine bilo je navedeno da će se vlasti u Beogradu i Prištini kroz razvoj dijaloga dogovarati o brojnim otvorenim pitanjima, što će uticati na njihovo pridruživanje Evropskoj uniji.⁶ Istovremeno, napomenuto je i da će obe strane u okviru dijaloga, pod okriljem Evropske unije, regulisati određena otvorena pitanja a u cilju poboljšanja statusa njihovih građana.⁷

Međutim, tek je 8. marta 2011. godine na insistiranje Evropske unije otpočeo dijalog o, kako se navodilo, tehničkim pitanjima, čiji je cilj trebao da bude poboljšanje statusa građana na Kosovu. Dijalog između beogradskih i prištinskih vlasti bio je podržan i od strane Sjedinjenih Američkih Država. Treba napomenuti da je od uspeha navedenog dijaloga umnogome zavisio evropski put Srbije, ali i Kosova i da je Evropska unija uspela da, u skladu sa Kriterijuma iz Kopenhagena

3 Dragan Đukanović, Dejan Gajić, „Determining the Status of Kosovo within the Post-Yugoslav Context“, *Review of International Affairs*, Institute of International Politics and Economics, Vol. LVII, No. 1127-1128, Belgrade, July-December 2007, pp. 21-25.

4 Tokom marta 2007. godine, specijalni izaslanik Generalnog sekretara UN, Marti Ahtisari je predstavio „Sveobuhvatni predlog za rešenje statusa Kosova“, koji je *de facto* utvrdio osnovne smernice za „nadgledanu nezavisnost“ Kosova, kao i formiranje institucija, zaštitu prava etničkih zajednica, regulisanje odnosa sa vlastima u Beogradu i formiranje bezbednosnog sistema. Videti: „Sveobuhvatni predlog za rešenje statusa Kosova“, UNOSEC, Beč, 26. mart 2007.

5 *Rezolucija Saveta bezbednosti 1244 (1999) Ujedinjenih nacija o situaciji u vezi sa Kosovom*, S/RES/1244 (1999), Njujork, 10. jun 1999.

6 *Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija*, Njujork, 9. septembar 2010, f.

7 Ibidem.

(1993), podstiče normalizaciju odnosa, ali i razvijanje buduće saradnje između vlasti u Beogradu i Prištini. Srbija je nakon značajnog napretka u dijalogu sa vlastima u Prištini uspjela da osigura dobijanje datuma za otpočinjanje pregovora o članstvu sa EU, dok je iz Brisela za Kosovo najavljeno da će uskoro otpočeti pregovore o zaključenju sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Iako nezavisnost Kosova nisu priznale pojedine države članice Evropske unije (Slovačka, Rumunija, Grčka, Kipar i Španija) za njega se u procesu evropskih integracija koriste istovetni pristupni mehanizmi kao i za države Zapadnog Balkana.⁸

Navedena postupna normalizacija odnosa između Beograda i Prištine uspjela je tokom protekle dve godine utiče na brojne oblasti života građana. U tom kontekstu bitan je dogovor o slobodi kretanja i priznavanju ličnih dokumenata (ličnih karata i univerzitetskih diploma), ali i u vezi sa matičnim knjigama i katastarom. U ovom dijalogu dve strane su otklonile i probleme u vezi sa predstavljanjem Kosova u regionalnim forumima i inicijativama, načinom funkcionisanja carinskog sistema na Kosovu i integrisanim upravljanjem granicom/administrativnom linijom, što će sigurno doprineti poboljšanju regionalne bezbednosti.⁹ Usledilo je uvođenje institucije oficirâ za vezu između Beograda i Prištine, uz pomoć Evropske unije, kao i postizanje sporazuma o osnivanju Zajednice većinski srpskih opština i integraciji bezbednostnih i pravosudnih struktura severnih delova u okviru kosovskog ustavnog sistema. U okviru narednog toka dijaloga između Beograda i Prištine trebala bi uskoro biti rešena i pitanja u vezi sa energetikom i telekomunikacijama na Kosovu.

TEHNIČKI DIJALOG VLASTI U BEOGRADU I PRIŠTINI (2011–2012)

Dijalog između vlasti u Beogradu i Prištini započeo je 8. marta 2011. godine uz posredovanje Evropske unije u Briselu. Šef Pregovaračkog tima Vlade Republike Srbije za dijalog sa vlastima u Prištini do polovine 2012. godine bio je Borislav Stefanović, dok je prištinsku stranu predstavljala Edita Tahiri (*Edita Tahiri*). Prve

8 Reč je o procesu stabilizacije i pridruživanja, koji je definisan 2000. i 2003. godine. Videti više u: Dragan Đukanović, „Politika Evropske unije prema Zapadnom Balkanu“, u: Dragan R. Simić (ur.), *Integracija Zapadnog Balkana u mrežu globalne bezbednosti*, Udruženje za studije SAD u Srbiji, Čigoja štampa, Beograd, 2011, str. 225-236.

9 Videti: „Sporazumi postignuti u dijalogu sa Prištinom uz posredovanje Evropske unije“ –<http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/?id=164576>, 15/04/2013. i: „Sporazumi Beograd –Priština“, *Srpska zajednica na Kosovu*, Helsinški odbor za ljudska prava, Beograd, 2012, str. 23-27.

četiri runde pregovora nisu rezultirale konkretnim dogovorima i na njima su uglavnom dogovarana načela i principi dijaloga između Beograda i Prištine.

U petoj rundi dijaloga između Beograda i Prištine, održanoj 2. jula 2011. godine, postignuti dogovori o slobodi kretanja i matičnim knjigama. Dogovor o *slobodi kretanja* je predvideo da se omogući puna sloboda putovanja građana preko teritorija obe strane i to uz korišćenje ličnih karata.¹⁰ Obe strane pored ličnih karata mogu primenjivati i druga dokumenta o prelasku kroz određenu teritoriju.¹¹ Ovaj sporazum je okvirno utvrdio i način naplate osiguranja lica i vozila koja prelaze granicu/administrativnu liniju.¹² Istim sporazumom su na teritoriji pod kontrolom vlasti u Beogradu priznate i vozačke dozvole, kao i kosovske registarske tablice (KS ili RKS).¹³ Lica koja bi htela dobiti privremene registarske tablice izdate od strane vlasti u Beogradu mogu ih dobiti na administrativnim/graničnim prelazima i koristiti za kretanje.¹⁴ Dogovor o slobodi kretanja oslobodio je vlasti u Beogradu od novih obaveza od preuzimanja ilegalnih migranata (readmisija), koji potiču sa Kosova, a u skladu sa zahtevima Evropske unije.¹⁵

Drugi dogovor dveju strana postignut na istoj rundi pregovora odnosio se na *matične knjige*.¹⁶ Ovaj, veoma kratak, dogovor sadrži svega četiri člana i predviđa da se obe strane obavezuju da se uspostave u potpunosti tačne i „pouzdana“ matične knjige.¹⁷ S tim u vezi je formirana i „tripartitna komisija“, sastavljena od stručnjaka za matične knjige sa obe strane i jednog predstavnika Misije EULEX (*European Rule of Law Mission in Kosovo*).¹⁸ Ova komisija bi trebala da utvrdi određene propuste i nedostatke u matičnim knjigama, koje su bile vođene pre otpočinjanja sukoba na Kosovu 1999. godine. EULEX je s tim u vezi nadležan da overi sve kopije matičnih knjiga, po pojedinim opštinama i preuzeo je nadležnost da sa

10 „Sloboda kretanja“, Brisel, 2. jul 2011, Integralni tekst objavljen u: „Izveštaj o političkom i tehničkom dijalogu sa Privremenim institucijama u Prištini“; Vlada Republike Srbije, Beograd, 24. april 2013.

11 Ibidem, član 2.

12 Ibidem, član 4.

13 Ibidem, član 5. i 6.

14 Ibidem, član 8.

15 Ibidem, član 10.

16 „Matične knjige“, Brisel, 2. jul 2011, Integralni tekst objavljen u: „Izveštaj o političkom i tehničkom dijalogu sa Privremenim institucijama u Prištini“; op. cit.

17 Ibidem, član 1.

18 Ibidem, član 2.

Kosova dostavi određene informacije o matičnim knjigama vlastima u centralnoj Srbiji, ali kako se navodi „po zahtevu“.¹⁹

U okviru naredne, šeste runde pregovora, koja je u Briselu bila održana 2. septembra 2012. godine postignuta su još dva dogovora o carinskim pečatima i katastru. *Sporazumom o carinskom pečatu*²⁰ je ponovo potvrđena saglasnost obe strane da osiguraju ekonomsku razmenu i punu slobodu kretanja roba, a u skladu sa sporazumom CEFTA 2006.²¹ Kosovo je, takođe, u skladu sa potpisom tadašnjeg šefa Misije UNMIK-a članica navedenog aranžmana. U okviru sporazuma predviđeno je da na pečatu Kosovske carine stoji ovaj naziv, kao i prevod na engleski jezik – „*Kosovo Customs*“.²²

*Dogovor o katastarskoj evidenciji*²³ u članu 1. sadrži nastojanja obe strane da se uspostavi pouzdan katastar imovine na Kosovu. I u vezi sa ovim pitanjem bilo je predviđeno da se oformi tripartitna komisija, koju bi pored predstavnika vlasti u Beogradu i Prištini činio i predstavnik Evropske unije.²⁴ Njen zadatak je da utvrdi određene nepravilnosti u katastarskoj evidenciji pre 1999. godine. Specijalni predstavnik EU je tako preuzeo skenirane i kopirane katastarske knjige koje su prenete u centralnu Srbiju,²⁵ a obavezuje se da će vlastima u Beogradu „po zahtevu“ dostavljati podatke o njegovim izmenama koje su nastupile u međuvremenu.²⁶ Svi imovinsko pravni sporovi na Kosovu u skladu sa ovim sporazumom, drugostepeno su preneti na Vrhovni sud Kosova, odnosno njegov Međunarodni panel sudija.²⁷

Do kraja 2011. godine postignuta su još dva dogovora između vlasti u Beogradu i Prištini. Naime, 22. novembra u okviru sedme runde pregovora usaglašen je *dogovor o priznavanju univerzitetskih diploma*.²⁸ U okviru ovog

19 Ibidem, članovi 3 i 4.

20 „Carinski pečat“, Brisel, 2. septembar 2011, Integralni tekst objavljen u: „Izveštaj o političkom i tehničkom dijalogu sa Privremenim institucijama u Prištini“; op. cit.

21 Ibidem, član 1.

22 Ibidem, član 2.

23 „Katastarska evidencija“, Brisel, 22. novembar 2011, Integralni tekst objavljen u: „Izveštaj o političkom i tehničkom dijalogu sa Privremenim institucijama u Prištini“; op. cit.

24 Ibidem, član 2.

25 Ibidem, član 4.

26 Ibidem, član 3.

27 Ibidem, član 6. i 7.

28 „Prihvatanje univerzitetskih diploma“, Brisel, 22. novembar 2011, Integralni tekst objavljen u: „Izveštaj o političkom i tehničkom dijalogu sa Privremenim institucijama u Prištini“; op. cit.

sporazuma na Evropsku univerzitetsku asocijaciju preneti je nadležnost da overi diplome koje su izdate na visokoškolskim institucijama i univerzitetima sa obe strane, a kako bi se mogle priznavati za nastavak školovanja ili za zaposlenje u javnom sektoru.²⁹ Konferencija evropskih akademskih stručnjaka po odluci Evropske univerzitetske asocijacije priznaje navedene diplome i one će na taj način biti priznate od obe strane.³⁰

Dogovor o integrisanom upravljanju granicama/administrativnim linijama³¹ postignut je 2. decembra 2011. godine. U okviru njega predviđa se da se u skladu sa evropskim standardima primeni model Integrisanog upravljanja granicama (*Integrated Border Management – IBM*),³² što predstavlja jedan od osnovnih zahteva prema državama koje žele pristupiti Uniji, a u skladu sa Ugovorom iz Lisabona. Ovim dogovorom je utvrđeno na koji će način predstavnici carina i policija prisustvovati na graničnim/administrativnim prelazima, a predviđeno je da na prelazima Jarinje i Brnjak, budu uključeni i predstavnici Misije EULEX, imajući u vidu da je reč o delu administrativne linije razgraničenja centralne Srbije i četiri srpske opštine na severu Kosova.³³ Isto se odnosi i na administrativne prelaze Končulj, Merdare, Mutivode i Mučibaba.³⁴ U vezi sprovođenja ovog dogovora bilo je predviđeno da se uspostavi Tripartitna grupa,³⁵ pod predsedavanjem EU, kao i da se zaključi poseban Tehnički protokol o realizaciji. Ovaj protokol je potpisan u Prištini 23. februara 2013. godine.³⁶

Tokom dogovora o implementaciji dogovora o integrisanom upravljanju granicom/administrativnom linijom, 19. januara 2013. godine su se premijeri Dačić i Tači dogovorili da se za uvoz robe koja je namenjena severu Kosova ne plaća carina, ali da se plaćaju akcize i porez na dodatnu vrednost (PDV).³⁷ Ovo se odnosi na granične/administrativne prelaze Jarinje i Brnjak, a sredstva prikupljena na

29 Ibidem, član 1.

30 Ibidem, član 2.

31 „Dogovoreni zaključci u vezi IBM“, Brisel, 30. novembar 2012, Integralni tekst objavljen u: „Izveštaj o političkom i tehničkom dijalogu sa Privremenim institucijama u Prištini“; op. cit.

32 Ibidem, član 1.

33 Ibidem, član 5.

34 Ibidem, član 5.

35 Ibidem, član 7.

36 „Izveštaj o političkom i tehničkom dijalogu sa Privremenim institucijama u Prištini“; op. cit.

37 Navedeno prema: B. Radomirović, B. Mitrinović, „Dažbine u poseban fond za razvoj severa Kosova i Metohije“, *Politika*, Beograd, 19. januar 2013, Internet: <http://www.politika.rs/rubrike/tema-dana/Dazbine-u-poseban-fond-za-razvoj-severa-KiM.sr.html>, 15/06/2013.

navedenim prelazima bi trebala biti uložena u Fond za razvoj severnog Kosova, odnosno četiri opštine sa srpskom većinom (Severna Mitrovica, Zubin Potok, Zvečan i Leposavić).³⁸ Ovaj fond bi trebao da vodi poseban odbor sastavljen od predstavnika EU, vlasti u Prištini i predstavnika Srba sa severa Kosova.³⁹

Delovanje regionalnih inicijativa za saradnju na Zapadnom Balkanu i u Jugoistočnoj Evropi je nakon jednostrano proglašene nezavisnosti Kosova 2008. godine bilo opterećeno zastupljenošću predstavnika vlasti iz Prištine u njihovom radu, zbog protivljenja kako Srbije, tako i drugih država regiona koje nisu priznale njegovu nezavisnost (Rumunija, Grčka, Kipar, Bosna i Hercegovina i Moldavija). Zato je na insistiranje Evropske unije 24. februara 2012. godine u okviru devete runde pregovora vlasti u Beogradu i Prištini postignut dogovor da će Kosovo učestvovati u svim vidovima regionalne saradnje, te da će obe strane insistirati na njenom poboljšanju i intenziviranju.⁴⁰ Ovim dogovorom je predviđeno da se Kosovo pojavljuje pod tim imenom, a ne pod svojim ustavnim imenom iz 2008. godine („Republika Kosovo“)⁴¹ uz fusnotu/zvezdicu u kojoj se navodi da „ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova“.⁴² Predstavnici Kosova u skladu sa ovim vidom predstavljanja mogu potpisivati i određena akta na regionalnim sastancima.⁴³ Istovremeno je napomenuto da zemlja domaćin određenih regionalnih sastanaka neće potencirati na prikazivanju državnih simbola, izuzimajući vlastite i simbole Evropske unije.⁴⁴ Na ovaj način je privremeno odblokirano učešće institucija Kosova na regionalnim sastancima, a pored navedenog predstavljanja sa navedenom fusnotom preporučeno je da zemlje domaćini regionalnih susreta koriste i formulu „Gimnih“ (*Gymnich*),⁴⁵ koja podrazumeva izostanak naziva države/entiteta i/ili njenih simbola.

Tehnički dijalog između beogradskih i prištinskih vlasti uspeo je da postepeno rastereti obe strane veoma lošeg nasleđa konflikta na Kosovu s kraja proteklog veka.

38 Ibidem.

39 Ibidem.

40 „Dogovor o regionalnom predstavljanju i saradnji“, Brisel, 24. februar 2012, Integralni tekst objavljen u: „Izveštaj o političkom i tehničkom dijalogu sa Privremenim institucijama u Prištini“; op. cit.

41 Ibidem, član 2.

42 Ibidem, član 3.

43 Ibidem, član 4 i 5.

44 Ibidem, član 7.

45 Reč je o nemačkom dvorcu *Gymnich*, gde su 1974. godine bili održani sastanci predstavnika država bez navođenja naziva država ili upotrebe nacionalnih simbola.

Štaviše, on je doprineo da se, zahvaljujući medijaciji Evropske unije, otklone brojni administrativni i proceduralni problemi, koji su svakodnevno opterećivali građani sa obe strane administrativne linije/granice. Oni su osigurali punu slobodu kretanja lica i roba, ali i stvorili mogućnost da se realizuju osnovna prava vezana za lični status građana i njihovu imovinu.

POLITIČKI DIJALOG IZMEĐU VLASTI U BEOGRADU I PRIŠTINI (2012-)

Tokom maja 2012. godine u Srbiji su usledili parlamentarni i predsednički izbori, na kojima pitanje položaja Kosova nije dominiralo. Usledilo je i formiranje nove Vlade Republike Srbije krajem jula i posle višemesečnog zaostajanja nastavak dijaloga sa Prištinom. Tako je 19. oktobra 2012. godine nastavljen dijalog, ali sa setom političkih pitanja, uz to što je beogradski tim predvodio Dejan M. Pavićević, novi šef Pregovaračkog tima. Ovo je označilo prelazak dijaloga sa ranijih tehničkih na politička pitanja. Na drugoj rundi političkog dijaloga je postignut dogovor Beograda i Prištine, 7. novembra 2012. godine o imenovanju i postavljenju Oficira za vezu (*Aranžman posvećen pitanjima Oficira za vezu*).⁴⁶ Ovi oficiri za vezu će imati svoje kancelarije pri Delegaciji Evropske unije u Srbiji i Kancelariji EU u Prištini.⁴⁷ Njihov osnovni zadatak će biti da rešavaju određena otvorena pitanja u toku sprovođenja do sada postignutih dogovora između vlasti u Beogradu i Prištini.⁴⁸ Navedeni sporazum o razmeni oficira za vezu još uvek nije u potpunosti sproveden, iako je Vlada Srbije 4. februara 2013. godine imenovala Dejana M. Pavićevića na ovu funkciju.⁴⁹

Tokom decembra 2012. i početkom 2013. godine Srbija je preuzela značajnu spoljnopolitičku inicijativu a vezanu za formiranje Zajednice srpskih opština na Kosovu i s tim u vezi je bilo evidentno postizanje kompromisa između državnog vrha i ključnih političkih stranaka opozicije. To je bilo i jedno od osnovnih polazišta za nastavak dijaloga sa Prištinom. Narodna skupština Republike Srbije je 13. januara 2013. godine usvojila „Rezoluciju o osnovnim principima za političke razgovore sa predstavnicima Privremenih institucija samouprave na Kosovu i Metohiji.“⁵⁰ Srbija

46 Navedeno prema: „Izveštaj o političkom i tehničkom dijalogu sa Privremenim institucijama u Prištini“; Vlada Republike Srbije, Beograd, 24. april 2013.

47 Ibidem, III.

48 Ibidem.

49 Ibidem.

50 „Rezolucija o osnovnim principima za političke razgovore sa predstavnicima Privremenih institucija samouprave na Kosovu i Metohiji“, Narodna skupština Republike Srbije, Beograd, 13. januar 2013.

je u ovom dokumentu potencirala da se osiguraju prava pripadnika srpske zajednice na Kosovu,⁵¹ kao i punu normalizaciju odnosa sa vlastima u Prištini bez priznavanja jednostrano proglašene nezavisnosti.⁵² U navedenoj rezoluciji je napomenuto da je Srbija opredeljena da se u toku predstojećeg toka pregovora težiti sveobuhvatnom rešenju za Kosovo,⁵³ kao i za stvaranje uslova za normalizaciju odnosa albanskog i srpskog naroda, kao i postizanje obostranog prihvatljivog rešenja za svoju južnu pokrajinu,⁵⁴ koje bi doprinelo bržoj integraciji Zapadnog Balkana u Evropsku uniju.

Nakon pete runde političkih pregovora 20. februara 2013. godine otpočeo i dijalog između Beograda i Prištine vezan za položaj Srba na severu Kosova, odnosno četiri opštine sa njihovom većinom. Usledile su potom i veoma iscrpljujuće runde pregovora, a u ime vlasti u Beogradu i Prištini su, uz posredovanje EU, pregovarali premijeri Ivica Dačić i Hašim Tači (*Hashim Thaçi*). Na osnovu preliminarnih principa za postizanje sporazuma, koje je predstavila visoka predstavica EU za spoljnu i bezbednosnu politiku Ketrin Ešton (*Catherine Ashton*) 20. marta 2013. godine Srbija je smatrala da nema dovoljne i čvrste garancije zaštite prava srpske zajednice i nije ih prihvatila, a istovremeno postojali su i značajni naponi Hašima Tačija da u sporazum uđe i odredba o članstvu Kosova u međunarodnim organizacijama (posebno u Ujedinjenim nacijama). Na insistiranje Srbije u pregovore je tokom aprila 2013. godine uključen i Severoatlanski savez, kao svojevrsni garant dogovora između Beograda i Prištine, a kako bi se sprečilo potencijalno ugrožavanje bezbednosti na severu Kosova.

Stoga je rezultat devete runde pregovora, održane 19. aprila 2013. godine u Briselu, bilo postizanje „Prvog sporazuma o principima koji regulišu normalizaciju odnosa“.⁵⁵ Navedeni sporazum je predvideo formiranje Zajednice većinski srpskih opština (eng. *Association/Community of Serb majority municipalities in Kosovo*), koja bi pored četiri opštine severa uključivala i pojedine opštine naseljene srpskim stanovništvom u centralnim delovima Kosova.⁵⁶ Predviđeno je da navedena

51 Ibidem, 1, b.

52 Ibidem, 1, a.

53 Ibidem, 2.

54 Ibidem, 4.

55 „Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa“, Brisel, 19. april 2013, Integralni tekst objavljen u: „Izveštaj o političkom i tehničkom dijalogu sa Privremenim institucijama u Prištini“; Vlada Republike Srbije, Beograd, 24. april 2013.

56 Ibidem, član 1. Reč je o opštinama severa Kosova – Leposavić, Zvečan, Severna Kosovska Mitrovica i Zubin Potok, kao i Klokot, Štrpci, Rarteš, Gračanica, Novo Brdo, Peć-Goraždevac, Istok-Osojne, Ranilug u centralnim delovima Kosova. Videti: „Srpske opštine i mesta sa mešovitim etničkim sastavom na Kosovu“, u: *Srpska zajednica na Kosovu*, op. cit., str. 29-61.

zajednica deluje u skladu sa svojim statutom te da ima predsednika, potpredsednika, Skupštinu i veće.⁵⁷ Istovremeno, istaknuto je da će ona delovati u skladu sa kosovskim ustavnim poretkom, kao i važećim zakonodavstvom.⁵⁸ Opštine će tako saradivati u okviru svojih nadležnosti, a u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi Saveta Evrope, a imaće i pravo nadzora u „oblastima obrazovanja, ekonomskog razvoja, zdravstva, urbanizma i ruralnog razvoja“.⁵⁹ Zajednica će imati reprezentativnu ulogu pri Konsultativnom veću zajednica, koje deluje pri instituciji predsednika Kosova i okuplja predstavnike Roma, Egipćana, Aškalija, Crnogoraca, Bošnjaka i Srba.⁶⁰ Centralne vlasti Kosova, u skladu sa ovim sporazumom mogu preneti i dodatna ovlašćenja navedenoj zajednici.⁶¹ Ovim sporazumom je predviđeno i da se tokom 2013. godine održe lokalni izbori na severu Kosova a uz potporu Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) i uzimajući u obzir odredbe važećeg kosovskog zakonodavstva.⁶²

Zajednica većinski srpskih opština na Kosovu neće predstavljati klasičan oblik etničke teritorijalne autonomije, već će zahvaljujući njoj srpskoj zajednici biti poboljšana kolektivna prava kroz osnaženu ulogu lokalne samouprave. Dakle, nije reč o konstituisanju Kosova kao složene celine (federacije, konfederacije, unije i sl.), već suštinski očuvanju njegove postojeće unitarne strukture u kojem će postojati značajan proces decentralizacije i jačanja lokalnih nivoa vlasti.

Navedenim sporazumom je dogovoreno da će Kosovska policija jedina delovati na teritoriji Kosova i da će snage Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, koje trenutno deluju na severu biti integrisane u njen sastav.⁶³ Pripadnicima svih bezbednosnih struktura na severu Kosova će, takođe, biti ponuđena mesta u srodnim kosovskim strukturama, navodi se u članu 8. ovog sporazuma. Za četiri opštine severa Kosova će biti postavljen poseban regionalni komandir policije iz reda srpske zajednice, a nakon imenovanja od strane Ministarstva unutrašnjih poslova Kosova.⁶⁴ Ono će konačnu odluku o imenovanju doneti nakon dobijanja predloga od strane predsednika četiri opštine

57 Ibidem, članovi 2. i 3.

58 Ibidem, član 4.

59 Ibidem, član 4, stav 1. i stav 2.

60 Videti: “Ustav Republike Kosovo”, Priština, 15. jun 2008, član 60. – *Savetodavno veće zajednica*.

61 „Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa“, op. cit., član 5.

62 Ibidem, član 11.

63 Ibidem, član 7.

64 Ibidem, član 9.

nadležno za opštine sa njihovom etničkom većinom.⁶⁷ Tako će i jedno odeljenje Apelacionog suda u Prištini biti osnovano u Severnoj Kosovskoj Mitrovici i njega će dominantno sačinjavati srpske sudije.⁶⁸

Kako bi se izbegla ranija izražena nastojanja Hašima Tačija, predsednika Vlade Kosova, da se u sporazum o normalizaciji odnosa uvrsti i neophodnost saglasnosti Srbije za prijem Kosova u sve međunarodne organizacije, u članu 14. sporazuma se naglašava da obe strane neće jedna drugu blokirati na „putu ka Evropskoj uniji“, a niti uticati na druge da to čine.

“Prvi sporazum o principima normalizacije odnosa” predviđa i da se do 16. juna 2013. godine postignu i sporazumi Beograda i Prištine o energetici i telekomunikacijama.⁶⁹ U ovom dijalogu se pojavio problem međunarodnog telefonskog pozivnog broja za Kosovo i rad operatera mobilne telefonije iz centralne Srbije, a u oblasti energetike se, takođe, pojavilo nekoliko značajnih problema vezanih za funkcionisanje Elektroprivrede Srbije i Elektromreže na severu pokrajine.

Evropska komisija je 10. oktobra 2012. godine objavila izveštaj o napretku Kosova u evropskim integracijama⁷⁰ u kojem je posebno ukazano na neophodnost zaštite prava svih etničkih zajednica i nužnost zaštite njihove verske i kulturne baštine.⁷¹ U tom smislu je posebno navedeno da se kosovske vlasti moraju dodatno angažovati u zaštiti objekata i imovine Srpske pravoslavne crkve, a u kontekstu nastavka evropskih integracija. Ovo je uslovalo i inicijativu kosovskog premijera Hašima Tačija, koji je 22. novembra 2012. godine predložio u Briselu da se pri Kosovskoj policiji formira posebna Specijalna jedinica za zaštitu verskog i kulturnog nasleđa.⁷² Ona bi bila sastavljena i od pripadnika srpske zajednice sa Kosova. Tako je predloženo i da se formira posebna komisija,

65 Ibidem, član 9.

66 Ibidem, član 9.

67 Ibidem, član 10.

68 Ibidem, član 10.

69 Ibidem, član 13.

70 “Communication from the European Commission to the European Parliament and the Council on Feasibility Study for Stabilization and Association Agreement between the EU and Kosovo {SWD(2012) 339 final} ”, Brussels, October, 10, 2012,

71 Ibidem, 3. Assessment, 3.1. *Political Issues*.

72 Safet Kabashaj, „A step forward in cultural, religious heritage“, *SETimes*, November 13, 2012, Internet: http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2012/11/13/feature-01, 15/05/2013.

koju bi činila dva ministra iz Vlade Kosova (ministar unutrašnjih poslova i ministar kulture), predstavnici Srpske pravoslavne crkve i predstavnici koje bi imenovao EULEX.⁷³ Međutim, ovaj predlog do danas nisu podržali predstavnici Srpske pravoslavne crkve.

U „Sveobuhvatnom planu za rešenje statusa Kosova” posebna je pažnja bila posvećena zaštiti verskog i kulturnog nasleđa. Tako je njegov Aneks V u potpunosti posvećen statusu Srpske pravoslavne crkve na Kosovu.⁷⁴ Kosovska skupština je 20. februara 2008. godine usvojila „Zakon o specijalnim zaštićenim zonama”,⁷⁵ u kojem se navodi način sprovođenja i nadgledanja brojnih rešenja koja su izneta u tzv. Ahtisarijevom planu. U okviru ovog zakona su definisane posebne zaštitne zone u okolini manastira i verskih kompleksa u kojima je zabranjena izgradnja industrijskih postrojenja, seča šuma i zagađenje životne sredine.

PROBLEMI U SPROVOĐENJU BRISELSKOG SPORAZUMA

U periodu nakon potpisivanja Briselskog sporazuma, 19. aprila 2013. godine usledile su nove runde pregovora. Njihove teme su bile posvećene sprovođenju samog sporazuma, a do kraja meseca jula (24. jul) održano je ukupno trinaest rundi. Tokom navedenih rundi teme su bile vezane za način potpunog sprovođenja Briselskog sporazuma u oblasti unutrašnjih poslova, organizovanja lokalnih izbora, pravosuđa, ali i nerešenih pitanja vezanih za oblasti telekomunikacija i energetike.

U tom smislu posebno je bilo značajno usaglašavanje Plana o implementaciji Briselskog sporazuma, koji je postignut polovinom juna 2013. godine.⁷⁶ Ovaj plan predviđao etapno i postepeno sprovođenje Briselskog sporazuma i preduzimanje obaveza obeju strana da u određenim rokovima preduzmu određene mere i zakonodavne procedure, kako bi Plan bio u potpunosti sproveden. Međutim, u toku same implementacije Briselskog sporazuma pojavili su se brojni problemi, koji su se više ili manje ticali upravo statusnih pitanja Kosova. Vlasti u Beogradu su u implementaciji Briselskog sporazuma insistirale na njegovoj

73 Ibidem.

74 „Sveobuhvatni predlog za rešenje statusa Kosova“, op. cit., Aneks V – *Versko i kulturno nasleđe*.

75 „Zakon o specijalnim zaštićenim zonama”, zakon br. 03/L-039, Internet, http://www.gazetazyrtare.com/eov/index.php?option=com_content&task=view&id=146&Itemid=56&lang=bh, 15/05/2013.

76 „Danas: Integralni Plan primene Briselskog sporazuma“, *Nova srpska politička misao*, Beograd, 16. jun 2013, Internet, <http://www.nspm.rs/hronika/danas-integralni-tekst-plana-primene-briselskog-sporazuma.html>, 15/07/2013.

„statusnoj neutralnosti”, dok su, sa druge strane, prištinske vlasti u njemu videle mogućnost za uspostavljanje pune vlasti i suverenosti na severu Kosova.

Pojedine aktivnosti Kosovske policije, a vezane za hapšenje pripadnika srpske zajednice na administrativnim prelazima sa Srbijom pretile su da dovedu u pitanje sprovođenje sporazuma koji je polovinom aprila postignut u Briselu. Štaviše, odugovlačenje procesa usvajanja Zakona o amnestiji na Kosovu,⁷⁷ na koje se obavezala prištinska strana, a usled nedovoljnog broja glasova u Skupštini Kosova i spremnosti tamošnjih političkih partija da se ovaj proces uspešno sprovede.⁷⁸

Pošto je polovinom aprila bio potpisan „Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa“ između vlasti u Beogradu i Prištini usledio je niz susreta delegacija o načinu sprovođenja ovog dokumenta, ali i o pitanjima telekomunikacija i energetike. Implementaciju Briselskog sporazuma, međutim, prate problemi vezani za nepristajanje čelnika opština sa severa Kosova da prihvate organizovanje lokalnih izbora, a koji su zakazani za 3. novembar 2013. godine. Ovim je osnovni koncept Briselskog sporazuma na određeni način doveden u pitanje, a prevashodno za formiranje Zejdenice većinski srpskih opština. I pored velikog broja sastanaka predsednika opština sa severa Kosova sa državnim zvaničnicima Srbije nije došlo do napretka vezanog za njihovo učešće na lokalnim izborima.⁷⁹ Predstavnici srpske zajednice iz centralnih delova Kosova, sa druge su strane, prihvatili učešće na njima, kao i formiranje jedinstvene izborne liste. U međuvremenu predstavnici lokalnih Srba sa severa Kosova su formirali Privremenu skupštinu Autonomne Pokrajine Kosovo i Metohija, koja je uspostavljena suprotno preporukama zvaničnog Beograda. Ona je polovinom avgusta odbila učešće Srba na lokalnim izborima na Kosovu.⁸⁰

Vlasti Srbije su, sa druge strane, najavile smene lokalnih funkcionera na severu Kosova ukoliko ne prihvate izlazak na novembarske lokalne izbore.⁸¹ Beogradske

77 Ibidem, 1) Prilagođavanje pravnih okvira, stav 2.

78 Iako je bilo predviđeno da Zakon o amnestiji na Kosovu bude usvojen u drugoj polovini juna, on je usvojen tek 11. jula 2013. godine. Videti: Amra Zejneli, „Kosovo: Usvojen Zakon o amnestiji“, *Radio Slobodna Evropa – Balkanski servis*, Prag, 11. jul 2013, Internet, <http://www.slobodnaevropa.org/content/skupstina-kosova-o-zakonu-o-amnestiji-protesti-samoopredeljenja/25042808.html>, 21/07/2013.

79 „Srbi sa Kosova odbili izbore“, Radio televizija Vojvodine, Novi Sad, 16. avgust 2013, Internet, http://www.rtv.rs/sr_lat/politika/srbi-sa-kosova-odbili-da-izadju-na-izbore_414593.html, 17/08/2013.

80 Ibidem.

81 „Smena funkcionera na severu Kosova?“, Radio Kosova i Metohije, izvor: RTV B92, 21. avgust 2013, Internet, <http://www.radiokim.net/vesti/smena-funkcionera-na-severu-kosova.html>, 21/08/2013.

vlasti tako naglašavaju da će eventualni neizlazak Srba sa severa Kosova na lokalne izbore suštinski onemogućiti formiranje Zajednice većinski srpskih opština i da će se na taj način dalje pogoršati položaj pripadnika ove zajednice. U tom smislu pojavili bi se suštinski problemi vezani za reprezentativnost srpskih predstavnika na nivou lokalne samouprave na severu Kosova, ali i buduće Zajednice većinski srpskih opština, koja je predviđena kao izvesna krovna organizacija sa ciljem koordinacije lokalnih samouprava na Kosovu dominantno nastanjenih pripadnicima srpske zajednice.

Nastojanja vlasti u Beogradu da uspešno preuzmu obaveze vezane za sprovođenje Briselskog sporazuma zato mogu biti dovedene u pitanje ukoliko lokalni srpski lideri u četiri opštine severnog dela Kosova odbiju da pozovu tamošnje stanovnike da izađu na lokalne izbore, nakon kojih će uslediti i osnivanje Zajednice većinski srpskih opština. Takođe, u tom slučaju bi i sasvim realna očekivanja vlasti u Beogradu da se prevaziđe *status quo* na severu Kosova bila dovedena u pitanje, a posebno imajući u vidu insistiranja Evropske unije da se ovaj proces uspešno okonča. Navedeni tok aktivnosti svakako bi suzio i spoljnopolitički manevarski prostor Srbije da se predstavi kao pouzdan partner Evropske unije, koji je spreman da sprovede ranije dogovorene sporazume. Opiranja predsednika severnih opština Kosova da participiraju na lokalnim izborima, koji su zakazani za početak novembra ove godine moglo bi da dovede do brojnih egzistencijalnih problema vezanih i za svakodnevni život građana Severne Kosovske Mitrovice, Zvečana, Leposavića i Zubinog Potoka.

Konačni dogovori o telekomunikacijama i energetici na Kosovu, takođe, još uvek nisu postignuti, premda je rok za njihovo potpisivanje bio vezan za polovinu juna. Štaviše, Beograd je ponudio nekoliko konkretnih predloga da se za Kosovo obezbedi međunarodni telefonski pozivni broj, ali pod uslovom da neka treća zemlja aplicira za njegovo dobijanje.⁸² Telefonski pozivi sa teritorije centralne Srbije upućeni ka Kosovu ne bi bili, istovremeno, smatrani međunarodnim pozivima. Beogradska strana je ponudila i da srpski nacionalni operateri mobilne telefonije, a pre svega *Telekom Srbije*, dobiju mogućnost da deluju na teritoriji Kosova.⁸³ Prištinska strana je neretko polazila od maksimalističkih ciljeva u vezi sa uređenjem telekomunikacionog sistema na Kosovu ne prihvatajući mogućnost da se prihvate i

82 Videti: „U Briselu završnica pregovora o telekomunikacijama i energetici“; Vlada Republike Srbije, Beograd, 8. avgust 2013, Internet, <http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=194458>, 10/08/2013.

83 „Nije postignut dogovor o telekomunikacijama između Beograda i Prištine“, Trojka.rs, Beograd, 8. avgust 2013, Internet, <http://trojka.rs/vesti/politika/nije-postignut-dogovor-o-telekomunikacijama-izmedju-beograda-i-pristine>, 15/08/2013.

minimalni zahtevi od strane vlasti u Beogradu. Sa druge strane, Evropska unija je pokazala spremnost da se pojedina rešenja u vezi sa telekomunikacijama, a pre svega određivanja pozivnog broja za Kosovo, usaglasi što pre.⁸⁴

U procesu pregovora između vlasti u Beogradu i Prištini o elektroenergetskom sistemu na Kosovu U tom slistu posebno je značajno bilo kako će se koristiti električna energija dobijena na hidroakumulacionom jezeru Gazivode, a koje se nalazi na administrativnoj granici između Kosova i uže Srbije, odnosno na teritoriji opština Zubin Potok i Tutin.⁸⁵ Prištinske vlasti, istovremeno, insistiraju i na preuzimanju trafostanice *Valač*, koja se nalazi u blizini administrativne granice uže Srbije i Kosova i za koju tvrde da se u potpunosti mora integrisati u kosovski elektroprivredni sistem. Predstavnici lokalnih vlasti na severu Kosova smatraju da je neprihvatljivo uključivanje ovih potencijala u rad Kosovske energetske korporacije (KEK).⁸⁶ Postoje, međutim, i određene najave u izvorima bliskim administraciji Evropske unije u Briselu da će se krajem avgusta u ovom gradu, ipak, zaključiti sporazumi u oblastima energetike i telekomunikacija. U tom smislu se očekuje i dolazak premijera Ivica Dačića i Hašima Tačija u Brisel.

ZAKLJUČAK

Uspeh dijaloga između Beograda i Prištine, a posebno postizanje *Prvog sporazuma o principima koji regulišu normalizaciju odnosa* 19. aprila 2013. godine jedan je od najznačajnijih uspeha instrumenta Zajedničke spoljne i bezbednosne politike Evropske unije i visoke predstavnice Ketrin Ešton (*Catherine Ashton*) posle usvajanja Ugovora iz Lisabona (2007). Dijalog između vlasti u Beogradu i Prištini je tokom prve godine svog trajanja umnogome pomogao građanima sa Kosova i iz centralnih delova Srbije da se pospeši sloboda kretanja, osigura prihvatanje ličnih dokumenata (lične karte, vozačke dozvole, i sl.) kao i da se pospeši nadzor administrativne linije razgraničenja i obezbedi puna sloboda kretanja ljudi, roba i kapitala, a u skladu sa evropskim standardima.

Istovremeno, građanima je olakšan položaj i zahvaljujući mogućnosti pristupa ličnoj (matičnoj) evidenciji, kao i katastarskim knjigama, što će omogućiti i zaštitu

84 Ibidem.

85 M. Nićiforović, „Jezero Gazivode: Srbija gradila, Albanci gazduju“; Večernje novosti, Beograd, 7. avgust 2013, Internet, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/reportaze/aktuelno.293.html:447916-Jezero-Gazivode-Srbija-gradila-Albanci-gazduju>, 10/08/2013.

86 „Trafostanice Gazivode i Valač nikada ne dajte Albancima“, *Vesti*, 28. jun 2013, Internet, <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/324728/Trafostanice-Gazivode-i-Valac-nikada-ne-dajte-Albancima>, 15/07/2013.

njihovih osnovnih prava, uključujući i pravo na imovinu. Naravno, ne treba imati iluzije da će se navedeni proces pregovora između Beograda i Prištine, koji je u drugoj polovini prethodne godine iz tehničkih prešao u fazu političkih, uskoro i okončati imajući u vidu brojne oblasti koje će se naći na njegovom dnevnom redu. To su na prvom mestu više puta nametana tema učešća/članstva Kosova u međunarodnim organizacija, što je i do sada predstavljalo značajnu prepreku u normalizaciji odnosa dveju strana. Pored navedenog, pojavljuje se i nerešeno pitanje oko 1700 nestalih lica⁸⁷ tokom sukoba na Kosovu i osiguranje dodatnih prava povratka Srba u sredinama u kojima ne dominira njihova etnička zajednica na Kosovu.

Jedno od osetljivijih pitanja biti vezano za imovinsko-pravna pitanja, uključujući i regulisanje spoljnog duga između vlasti u Beogradu i Prištini. Takođe, i pored izvesnog napretka vezanog za zaštitu imovine Srpske pravoslavne crkve na Kosovu jedna od osetljivih tema će predstavljati i osiguranje pune slobode delovanja ove verske zajednice.

Veoma krhku osnovu za nastavak dijaloga predstavlja stalno insistiranje zvaničnog Beograda da oni budu statusno neutralni, te se pojedina pitanja, ipak, moraju rešavati uz ojačanu ulogu Evropske unije. Značajnu ulogu u daljem toku pregovora između Beograda i Prištine sigurno će imati i Sjedinjene Američke Države kroz podsticaje da se preostali otvoreni problemi što pre reše. Evropska perspektiva i dinamika pridruživanja svih subjekata u regionu Zapadnog Balkana će zavisi od intenziteta rešavanja njihovih otvorenih pitanja. Zato će i kapaciteti Evropske unije u okviru politike uslovljavanja dodatno rasti, što može doprineti i smanjenju latentnih tenzija u regionu Zapadnog Balkana i sprečavanju bilo kakvog vida diskriminacije nedominantnih etničkih zajednica na određenim područjima. Dakle, normalizacija odnosa između vlasti u Beogradu i Prištini će imati pozitivne efekte na stabilnost u regionu Zapadnog Balkana, ali će, takođe, doprineti i reafirmaciji uloge često nedovoljno jasne politike Evropske unije na ovom prostoru.

Obostrano priznavanje realnosti, kako od strane Beograda da južno od reke Ibar postoji jedan sasvim drugi politički, ekonomski i bezbednosni sistem, tako i od strane Prištine da je neophodno da se ne primenjuje sila da bi se srpsko stanovništvo na severu Kosova reintegrisalo, predstavlja suštinski i najznačajniji rezultata dosadašnjeg toka dijaloga. Takođe, vlasti u Prištini postupno pokazao kapacitet za izgradnju društva sa elementima multietničnosti i interkulturalnosti

87 Videti: „Na području bivše SFRJ i danas oko 12.000 nestalih osoba“, *Večernji list*, 23. april 2013, Zagreb, Internet: <http://www.vecernji.hr/vijesti/na-podrucju-bivse-sfrj-danas-je-oko-12-000-nestalih-osoba-clanak-543339>, 15/05/2013.

na Kosovu. I u ovom segmentu značajnu ulogu ima Evropska unija koja često ukazuje na probleme vezane za status nealbanskih etničkih zajednica na Kosovu. Pored navedenog, stalni pritisci drugih država regije Zapadnog Balkana da se zaštite prava njihovih etničkih zajednica (Crna Gora i Hrvatska) na Kosovu i da se kao takve navedu u Ustavu trebala bi da rezultira poboljšanjem položaja svih nedominantnih zajednica.⁸⁸

S druge strane, veoma je teško dati predviđanje da li će se međuetnički odnosi na Kosovu poboljšati imajući u vidu tradiciju tamošnjih odnosa između etničkih zajednica, a pre svega tokom XX veka.⁸⁹ Otežavajući faktor predstavljaju i izazovi globalne ekonomske krize koji mogu rezultirati pojavom novih vidova nacionalnog, ali i verskog ekstremizma na Kosovu. Međutim, vlasti u Prištini treba da u narednom periodu utiču na smanjenje evidentne etničke distance između najbrojnijeg – albanskog i ostalih naroda na Kosovu.⁹⁰ Kosovske institucije treba da ispune i određene obaveze vezane za sfere obrazovanja (osiguranje prava na obrazovanje na maternjem jeziku), uvođenje Drugog kanala Radio-televizije Kosova (RTK), koji bi emitovao program na srpskom jeziku, primenu svih odredbi organskih zakona iz oblasti lokalne samouprave, koji se tiču etničkih zajednica.⁹¹ Takođe, neophodna je i puna zaštita verskog i kulturnog nasleđa etničkih zajednica na Kosovu, imajući u vidu tumačenja ovog područja u srpskoj istoriografiji i mitskom habitusu.

LITERATURA

1. “Communication from the European Commission to the European Parliament and the Council on Feasibility Study for Stabilization and Association Agreement between the EU and Kosovo (SWD(2012) 339 final)”, Brussels, October, 10, 2012.

88 Amra Zejneli, „Crnogorci i Hrvati uskoro zvanično manjine“, *Radio Slobodna Evropa*, Prag, 10. jun/lipanj 2011, Prag, Internet: http://www.slobodnaevropa.org/content/kosovo_menja_ustav_radi_priznanja_crnogorske_i_hrvatske_zajednice/24437402.html, 15/02/2015.

89 Dragan Đukanović, „The Post-Conflict Integration of Minority Ethnic Communities in Kosovo“, in: Edita Stojić-Karanović and Daisuke Furuya (eds.), *Japan and Serbia in a Forseeable Future*, Research Institute for World Languages, Osaka University, Osaka, Japan, 2009, pp. 111–126

90 Ivona Lađevac i Dragan Đukanović, „Kosovo – između proklamovane multietničnosti i stvarne etničke podeljenosti“, *Nova srpska politička misao*, IIC „Nova srpska politička misao“, vol. XVI, broj 1–2, Beograd, 2008, str. 93–103.

91 Videti delove Zakona o obrazovanju Kosova, Zakona o Radio-televiziji Kosova, Zakona o lokalnoj samoupravi i Zakon o specijalnim zaštićenim zonama. U: *Srpska zajednica na Kosovu*, op. cit., str. 79–91.

2. „Danas: Integralni Plan primene Briselskog sporazuma“, *Nova srpska politička misao*, Beograd, 16. jun 2013, Internet, <http://www.nspm.rs/hronika/danas-integralni-tekst-plana-primene-briselskog-sporazuma.html>, 15/07/2013.
3. Đukanović, Dragan, „Politika Evropske unije prema Zapadnom Balkanu“, u: Dragan R. Simić (ur.), *Integracija Zapadnog Balkana u mrežu globalne bezbednosti*, Udruženje za studije SAD u Srbiji, Čigoja štampa, Beograd, 2011, str. 225–236.
4. Đukanović, Dragan, „The Post-Conflict Integration of Minority Ethnic Communities in Kosovo“, in: Edita Stojić-Karanović and Daisuke Furuya (eds.), *Japan and Serbia in a Forseeable Future*, Research Institute for World Languages, Osaka University, Osaka, Japan, 2009, pp. 111–126
5. Đukanović, Dragan, Gajić, Dejan, „Determining the Status of Kosovo within the Post-Yugoslav Context“, *Review of International Affairs*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Vol. LVII, No. 1127–1128, Belgrade, July-December 2007, pp. 21–25.
6. „Izveštaj o političkom i tehničkom dijalogu sa Privremenim institucijama u Prištini“, Vlada Republike Srbije, Beograd, 24. april 2013.
7. Kabashaj, Safet, „A step forward in cultural, religious heritage“, *SETimes*, November 13, 2012, Internet: http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2012/11/13/feature-01, 15/05/2013.
8. Lađevac, Ivona, Đukanović, Dragan, „Kosovo – između proklamovane multietničnosti i stvarne etničke podeljenosti“, *Nova srpska politička misao*, IIC „Nova srpska politička misao“, vol. XVI, broj 1–2, Beograd, 2008, str. 93–103.
9. „Na području bivše SFRJ i danas oko 12.000 nestalih osoba“, *Večernji list*, 23. april 2013, Zagreb, Internet: <http://www.vecernji.hr/vijesti/na-podrucju-bivse-sfrj-danas-je-oko-12-000-nestalih-osoba-clanak-543339>, 15/05/2013.
10. Nićiforović, M., „Jezero Gazivode: Srbija gradila, Albanci gazduju“, *Večernje novosti*, Beograd, 7. avgust 2013, Internet, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/reportaze/aktuelno.293.html:447916-Jezero-Gazivode-Srbija-gradila-Albanci-gazduju>, 10/08/2013.
11. „Nije postignut dogovor o telekomunikacijama između Beograda i Prištine“, *Trojka.rs*, Beograd, 8. avgust 2013, Internet, <http://trojka.rs/vesti/politika/nije-postignut-dogovor-o-telekomunikacijama-izmedju-beograda-i-pristine>, 15/08/2013.
12. „Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa“, *Brisel*, 19. april 2013.
13. „Srbi sa Kosova odbili izbore“, *Radio televizija Vojvodine*, Novi Sad, 16. avgust 2013, Internet, http://www.rtv.rs/sr_lat/politika/srbi-sa-kosova-odbili-da-izadju-na-izbore_414593.html, 17/08/2013.
14. *Srpska zajednica na Kosovu*, Helsinški odbor za ljudska prava, Beograd, 2012.
15. Radomirović, B. i Mitrović, B., „Dažbine u poseban fond tza razvoj severa Kosova i Metohije“, *Politika*, Beograd, 19. januar 2013, Internet: <http://www.politika.rs/>

- rubrike/tema-dana/Dazbine-u-poseban-fond-za-razvoj-severa-KiM.sr.html, 15/06/2013.
16. „Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, Njujork, 9. septembar 2010.
 17. „Rezolucija o osnovnim principima za političke razgovore sa predstavnicima Privremenih institucija samouprave na Kosovu i Metohiji“, Narodna skupština Republike Srbije, Beograd, 13. januar 2013.
 18. „Rezolucija Saveta bezbednosti 1244 (1999) Ujedinjenih nacija o situaciji u vezi sa Kosovom, S/RES/1244 (1999), Njujork, 10. jun 1999.
 19. „Smena funkcionera na severu Kosova?“, Radio Kosova i Metohije, izvor: RTV B92, 21. avgust 2013, Internet, <http://www.radiokim.net/vesti/smena-funkcionera-na-severu-kosova.html>, 21/08/2013.
 20. „Sporazumi postignuti u dijalogu sa Prištinom uz posredovanje Evropske unije“ – <http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/?id=164576>, 15/04/2013.
 21. „Sveobuhvatni predlog za rešenje statusa Kosova“, UNOSEC, Beč, 26. mart 2007.
 22. „Trafostanice Gazivode i Valac nikada ne dajte Albancima“, *Vesti*, 28. jun 2013, Internet, <http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/324728/Trafostanice-Gazivode-i-Valac-nikada-ne-dajte-Albancima>, 15/07/2013.
 23. „U Briselu završnica pregovora o telekomunikacijama i energetici“, Vlada Republike Srbije, Beograd, 8. avgust 2013, Internet, <http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=194458>, 10/08/2013.
 24. „Ustav Republike Kosovo“, Priština, 15. jun 2008.
 25. „Zakon o specijalnim zaštićenim zonama“, zakon br. 03/L-039, Internet, http://www.gazetazyrtare.com/eov/index.php?option=com_content&task=view&id=146&Itemid=56&lang=bh, 15/05/2013.
 26. Zejneli, Amra, „Crnogorci i Hrvati uskoro zvanično manjine“, *Radio Slobodna Evropa*, Prag, 10. jun/lipanj 2011, Prag, Internet:http://www.slobodnaevropa.org/content/kosovo_menja_ustav_radi_priznanja_cmogorske_i_hrvatske_zajednice/24437402.html, 15/02/2015.
 27. Zejneli, Amra, „Kosovo: Usvojen Zakon o amnestiji“, *Radio Slobodna Evropa – Balkanski servis*, Prag, 11. jul 2013, Internet, <http://www.slobodnaevropa.org/content/skupstina-kosova-o-zakonu-o-amnestiji-protestisamoopredeljenja/25042808.html>, 21/07/2013.

Dr. Dragan ĐUKANOVIĆ

**RELATIONS BETWEEN BELGRADE AND PRIŠTINA:
FROM TECHNICAL TO POLITICAL DIALOGUE**

ABSTRACT

In this article, the author deals with the dialogue process between the authorities in Belgrade and Priština after the unilateral proclamation of Kosovo's independence in 2008. He analyses the genesis and ranges of this technical and political dialogue between Belgrade and Priština from 2011 and all agreements (freedom of movement, personal documents, customs, cadastre, mutual recognitions of the university diplomas, Integrated Border Management, representation of Kosovo in the regional integrations and forums) with special emphasis on the "First agreement of principles governing the normalization of relations" (Brussels, 19 April 2013) and the creation of the Association/Community of Serb Majority Municipalities in Kosovo. He concludes that the dialogue between Belgrade and Priština has been the major political success of the European Union within the frameworks of mechanism of the Common Foreign and Security Policy. The author also gives some predictions concerning the next steps in the dialogue between Belgrade and Priština also presenting potential "neuralgic" topics (ethnic community protection, status of the Serbian Orthodox Church and property issues).

Key words: Belgrade, Priština, dialogue, European Union, Western Balkans, northern Kosovo, Association/Community of Serb Majority Municipalities in Kosovo, agreements, human rights.